

socialmedicin är angeläget i Danmark, både för individ och samhälle.

Svensk lärobok behövs

I Sverige idag, inte minst i den marknadsekonomiskt hårt konkurrensutsatta sjukvårds- och socialtjänstorganisationen, finns tecken på att utstötta/utsatta grupper mer och mer håller på att stötas ut även från socialmedicinsk klinik, forskning och undervisning. För att återuppliva klinisk socialmedicin i Sverige tror jag att tillkomsten av en svensk lärobok i ämnet delvis efter dansk förebild skulle ha stor betydelse. Några kanske tycker att man så länge kunde översätta den danska läroboken till svenska. Tyvärr är detta ingen bra lösning, då ämnet klinisk socialmedicin är extremt beroende av respektive lands lagstiftningar inom olika områden, främst hälso- och sjukvården samt socialtjänsten. För att påskynda tillkomsten av en svensk lärobok tror jag också att det är nödvändigt att företrädare för svensk socialmedicin knöt fördjupade kontakter med företrädare för olika kliniska medicinska discipliner och med företrädare för socialtjänst och socialhögskolor.

Viktig insikt i placebofenomenet

Harry Boström och Helena Dahlgren, red. **Placebo**. 152 sidor. Falköping: Elanders Gummessons, 2000. ISBN 91-47-4999-5

Recensent: Rolf Ekman, professor, institutionen för klinisk neurovetenskap, Göteborgs universitet.

II Resultatet av en konferens hösten 1999, anordnad av Harry Boström tillsammans med Helena Dahlgren och Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU), föreligger nu i en liten värdefull bok, med titeln »Placebo»; ett av tidigare generationer förbisett område i den medicinska utbildningen och som

först under 1990-talet seriöst införts och då enbart i Umeå. I avsaknad av en »placebons Newton« är det nog så att begreppet är laddat med en viss grad av flummighet för största delen av läkarkåren.

Nio mångsidigt belysande kapitel

Genom Harry Boströms upplägg belyser boken på ett mångsidigt sätt det svårbemästrade placebobegreppet ur såväl ett medicinskt idéhistoriskt som etiskt legalt perspektiv. Detta redovisas i nio väl-skrivna kapitel med ett representativt urval av referenser.

Erik Hägg tar upp många viktiga övergripande frågor, som även belyses av de andra författarna men då vinklat ur deras medicinska specialitet, beträffande placebobegreppet, t ex definitionsfrågan och placeboeffekternas variabilitet, faktorer av betydelse för placeboeffekterna – hur länge de varar, och inte minst doktors roll som placebo.

»Placeboeffekter, både positiva och negativa, finns inbakade i sjukvården i varierande grad och kan i vissa fall vara mycket kraftfulla och påverka patientens sjukdomsutveckling, livskvalitet och tillfredsställelse«. Detta illustreras med några relevanta placebostudier.

Marie Åsberg tar upp placeboeffekter vid olika psykiatriska sjukdomar och behandlingar. I dessa studier har man varit speciellt uppmärksam på placeboeffekterna över tid, eventuella biverkningar av speciell medicin och problem av trovärdiga kontroller vid exempelvis ljusbehandling och psykoterapi med sin sofistikerade problematik. Här behövs otvetydigt mer forskning.

Martin Ingvar diskuterar beteendeförändringar i komplexa system och hjärnans förväntan inför behandling. Vidare berör han om positiva och negativa placeboeffekter kan komma att belysas i termer av molekylära processer i det psykoneuroimmunologiska systemet. Dessa samband förtjänar snart sitt berättigade genomslag.

Ett intressant och berikande inslag utgör Karin Johannissons historiskt-kulturellt vinklade bidrag som visar på att »placebofenomenet bekräftar att sjukdom och läkedom innesluter kulturella, psykologiska och sociala komponenter«.

Tor Waalers bidrag om alternativmedicinska aspekter stämmer till eftertanke mot bakgrund av de homeopatiska terapiformernas snabbt ökande frammarsch och då deras yttringar till allra största delen kan tillskrivas placeboeffekter. Här krävs forskningsinsatser.

Av de två avslutande kapitlen väcker Povl Riis etiska aspekter på placebobegreppets plats i ett kliniskt-vetenskapligt sammanhang många tankar och några av dessa tas upp med fokus på den etiska

kontrollen av placeboanvändning och dess säkerhet. De legala aspekterna diskuteras i Olof Edhags avsnitt, där betonas att all patientnära forskning bör utgöra en integrerad del av sjukvården och är till alla delar underställd hälso- och sjukvårdslagen.

Omdebatterad roll i kliniska prövningar

Sedan SBU-konferensen hösten 1999 har den internationella debatten om placebo centrala roll i kliniska prövningar ifrågasatts från flera håll. I Helsingfors-deklarationens senaste version betonas att placebo inte bör användas när det finns aktiv beprövad behandling, vilket alltså för närvarande innebär att en del problem saknar en godtagbar lösning.

Placebodebatten rullar vidare och vi som inte fick någon djupare insikt i placebo fenomenens olika teoretiska och praktiskt historiska dimensioner under vår utbildning och fortfarande känner lusten efter mer kunskap har nu tillgång till en viktig bok. Den är således tankeväckande och stimulerar till fortsatt läsning.

Bok för framtida medicinutbildning

Slutligen kan jag också tänka mig att en ny version av denna bok, uppdaterad och något omarbetad, kan komma att ingå i framtida medicinstuderandes utbildningspaket och då inte enbart i Umeå, utan mer som en bekräftelse på Harry Boströms lovvärda initiativ och visioner.

Medicinens filosofi

Pekka Louhiala, Svante Stenman, red. **Philosophy meets medicine. Acta Gyllenbergiana I**. 161 sidor. Helsingfors: Helsinki University Press, 2000. ISBN 951-570-469-3.

Recensent: Jörgen Malmquist, med. dr, fri-lansskribent, Höllviken.

II Boken är baserad på ett symposium som hållits 2000 med stöd av Signe och Ane Gyllenbergs stiftelse, Helsingfors.